SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2727

av Gurgin Bakircioglu (MP)

Självbestämmande och rättigheter i Västsahara

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för det västsahariska folkets rätt till självbestämmande och en fredlig lösning i enlighet med folkrätten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom FN och andra relevanta internationella forum ska verka för en permanent internationell närvaro med mandat att oberoende övervaka och rapportera om människorättssituationen i Västsahara efter att FN-insatsen Minursos mandat upphört och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige genom bilaterala kontakter och i relevanta internationella forum ska verka för att Marocko genomför rekommendationerna i FN:s arbetsgrupp mot godtyckliga frihetsberövandens utlåtande nr 23/2023, däribland kravet på omedelbart frisläppande av de 18 västsaharier som omfattas av utlåtandet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige inom EU ska verka för att EU:s handelsarrangemang med Marocko respekterar Västsaharas separata rättsliga status och EU-domstolens krav på det västsahariska folkets samtycke när arrangemangen berör Västsahara, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Självbestämmande och folkrätt

Västsahara är sedan 1963 upptaget på FN:s förteckning över icke-självstyrande territorier. Marocko kontrollerar sedan 1975 större delen av området, medan frågan om dess framtida status förblir olöst. Det västsahariska folkets rätt till självbestämmande är en folkrättslig utgångspunkt som måste respekteras oavsett hur de fortsatta förhandlingarna utformas.

FN:s säkerhetsråd har efterlyst en varaktig, rättvis och ömsesidigt godtagbar politisk lösning. Sveriges uppgift är att stödja en fredlig process där det västsahariska folkets rättigheter och självbestämmande är vägledande, utan att på förhand föreskriva lösningens utformning.

En internationell närvaro som följer mänskliga rättigheter

Den 30 oktober 2026 kunde FN:s säkerhetsråd inte enas om en förlängning av MINURSO:s mandat. Mandatet löpte ut den 31 oktober och avvecklingen inleddes den 1 november. FN:s generalsekreterare betonade samtidigt att insatsens upphörande inte förändrar det västsahariska folkets oförytterliga rätt till självbestämmande.

När en internationell närvaro upphör blir behovet av oberoende information och konfliktförebyggande insatser särskilt viktigt. Sverige bör därför verka för en permanent internationell närvaro med ett tydligt människorättsmandat, så att kränkningar kan dokumenteras och rapporteras utan beroende av konfliktens parter. Hur ett sådant mandat kan skapas måste avgöras i FN och i samverkan med berörda institutioner.

Krav på frigivning som redan har stöd i ett FN-utlåtande

FN:s arbetsgrupp mot godtyckliga frihetsberövanden slog i utlåtande nr 23/2023 fast att frihetsberövandet av 18 personer i det så kallade Gdeim Izik-ärendet är godtyckligt. Bedömningen grundades bland annat på allvarliga brister i rätten till en rättvis rättegång. Arbetsgruppen ansåg att de 18 borde friges omedelbart och ges rätt till gottgörelse samt att omständigheterna borde utredas oberoende.

Marocko har bestridit flera av de anklagelser som framförts i ärendet. FN-arbetsgruppens slutsatser är dock ett tydligt och konkret underlag för svensk diplomati.

Sverige bör begära att rekommendationerna följs och återkommande ta upp ärendet i bilaterala samtal och relevanta internationella forum.

EU:s handelspolitik måste följa EU-domstolen

EU-domstolen har i sin praxis slagit fast att Västsahara har en separat rättslig status i förhållande till Marocko och att det västsahariska folkets samtycke är centralt när internationella avtal ska tillämpas på territoriet. Domarna från den 4 oktober 2024 i de förenade målen C-779/21 P och C-799/21 P preciserar dessa krav.

EU och Marocko har därefter ingått ett nytt arrangemang om handelsförmåner för produkter från Västsahara, vilket tillämpas provisoriskt sedan oktober 2025. EU har också antagit särskilda regler om ursprungsangivelser för berörda jordbruksprodukter. Dessa åtgärder gör det desto viktigare att Sverige inom EU bevakar att de faktiska handelsvillkoren är förenliga med EU-domstolens domar, inte minst dess kriterier för samtycke.

För Sverige gäller det att försvara rättsordningen inom EU och folkrättens principer samtidigt. Västsaharas framtid kan inte reduceras till en teknisk fråga om handelsvillkor. Ett hållbart internationellt samarbete behöver respektera både människors rättigheter och de domar som EU:s institutioner är skyldiga att följa.

Gurgin Bakircioglu (MP)